

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2018. május 7.

**MAGYAR NYELV
ÉS IRODALOM**

**KÖZÉPSZINTŰ
ÍRÁSBELI VIZSGA**

**JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI
ÚTMUTATÓ**

EMBERI ERŐFORRÁSOK MINISZTERIUMA

SZÖVEGÉRTÉS

A szövegértési feladatok megoldásának értékelése, pontozása

- A válaszokra csak a javítási-értékelési útmutatóban megadott pontszámok, illetve rész-pontszámok adhatók. Fél pont nem adható.
- A hiányzó válasz minden esetben 0 pont.
- Az értékelő tanár a dolgozatban jelölje és pontozza a helyesírási hibákat, és a pontszámot adja hozzá a szövegalkotási feladat helyesírási pontszámaihoz. A helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
- A javító tanár csak az útmutatóval lényegében egyező tartalmú választ értékelheti pontokkal. A megfogalmazás természetesen eltérhet a javítási útmutatótól. Több helyes válasz esetében a lehetőségeket / jel különíti el egymástól.
- Amennyiben a vizsgázó a feladatban előírtnál több választ ír, akkor az első (megadott számú) megoldást kell figyelembe venni.
- A pontozásban figyelembe kell venni a felelet megfogalmazását is, amennyiben ezt az útmutató előírja.

Olvassa el figyelmesen az alábbi szöveget, majd válaszoljon a kérdésekre!

Egyes feladatok végén zárójelben adjuk meg a megoldást segítő szövegrészlet számát.

Szvetelszky Zsuzsanna: **A barátság várai**

Könyvismertető Albert Fruzsina és Dávid Beáta *Embert barátjáról. A barátság szociológiája* című munkájáról

(1) Albert Fruzsina és Dávid Beáta elismert, meghatározó szerzői, és minden bizonnyal megalapítói is a modern értelemben vett „barátságkutatásnak”. Hogy erre a kutatási ágra szükség van-e, s ha igen, miért, arra sokféle válasz lehetséges. A legnyomatékosabb érv mégis a kutatóknak az elmúlt években feltárt eredménye: a barátság veszélybe került, mérhetően is csökken. A szerzők által megkérdezett felnőtt lakosság egyharmada állítja, hogy nincs is barátja, a barátok száma évről évre kevesebb. Érdemes tudományos módszerekkel is ránézni, miféleképpen járható körbe a barátság fogalma, hátha megértve rejtett aspektusait, arra is választ kaphatunk, hogyan ösztönözhetjük megerősödését, hogy azt ne mondjam: reneszánszát.

(2) A szerzők a barátságot az egyik, ha nem ’a’ legszentebb emberi szeretetkapocsnak nevezik könyvük előszavában, miközben leírják: e különleges minőségű emberi kapcsolat tudományos igényű meghatározásával máig adós a szociológia¹ tudománya. Ez érthető: korok és terek változó tartalmú viszonyokat címkéztek barátságnak, így a „barátságtörténet” is roppant ingoványos talaj. [...]

(3) Hamvas Béla *Barátság* című esszéjében így foglal állást: „A barátság az emberi vonzalom legtermészetesebb kifejezése, az érzelmi fejlődés minden fokán megtalálható, és mint az egyik legfontosabb emberi kapcsolat, minden társadalomban jelen volt és van.” Eibl-Eibesfeldt humánétológus² szerint a barátkozásra való képesség alapja az anya és a gyermek közötti szeretetkapcsolatban rejlik. A szülői gondoskodás kialakulásának egyik következménye, hogy a felnőtt is tud szerető és gyengéd emberi kapcsolatokat teremteni. [...]

(4) Hogyan is születik a barátság? Van tudós – Rodin –, aki szerint a barátságra nem alkalmas személyek elutasításával. Hiszen akik fogékonyan reagálnak ránk, azokhoz jobban vonzódunk, velük szívesebben osztjuk meg gondolatainkat is. Barátkozási képességeinket ezenfelül befolyásolják a barátkozásról alkotott elképzeléseink, és a homofília (hasonlósági elv) is, amely a személyközi viszonyok egyik alapelve: közelebb érezzük magunkat azokhoz, akik hasonlóak hozzánk. A földrajzi közelség is számít:

¹ szociológia: a társadalmi csoportok, intézmények és folyamatok leírásával, azok működésével foglalkozó tudományterület.

² humánétológus: a ma élő ember (Homo sapiens sapiens) viselkedésének biológiai alapjait vizsgálja összehasonlító evolúciós megközelítésben, szemben az etológussal, aki az állatok viselkedésével foglalkozó tudományt művelő kutató, tudós.

könnyebben barátkoznak azok, akiknek a tágabb környezete több alkalmat szolgáltat a közös időtöltésre. [...]

(5) A barátság önkéntes jellegű, a barát pedig nem helyettesíthető. Barátunk kiválasztása szabad és tudatos cselekvés eredménye. Sok más emberi kapcsolattól eltérően a baráti viszonyoknak nincs intézményes hátterük, a barátokat nem kötik össze hivatalos kötelezettségek, a barátságot nem szabályozza törvény. Viszonosság jellemzi: akit barátomnak választok, az is barátjának választ engem. Fontos tehát az önkéntes jelleg, a kölcsönösség, az egyenlőség, a bizalom, az intimitás és az együttműködés, de ugyanennyire lényeges szempont a közelség és a hozzáférhetőség is. Ezzel a felsorolással azonban nem teremtünk centizhető kategóriákat, minthogy abszolút szubjektív, kit tartunk barátunknak, és a barátok sem mindig egyformán ítélik meg kapcsolatukat. [...]

(6) A könyv első részében a kutatók tudományos (filológiai) alaposággal áttekintik, hogy az elmúlt évszázadok filozófiai, irodalmi, vallási művei alapján mit írtak-gondoltak eleink a barátságról. [...] A második részben a szociológia klasszikus és modern eszköztárát is használják: felsorolják a barátság kialakulásában szerepet játszó tényezőket, és bemutatnak néhány, a barátság kialakulására és fenntartására is vonatkoztatható kapcsolatelméletet, némelyiket saját vizsgálati eredményeikkel illusztrálva. Bemutatják a barátság funkcióit, különös tekintettel a barátoktól származó társas támogatás jelentőségére, elemzik a barátok helyzetét az egyén teljes kapcsolathálózatában, a bizalmas beszélgetési hálózatokban, s foglalkoznak a barátválasztás erkölcsi dimenzióival is. Felvázolják a barátságra vonatkozó magyarországi folyamatokat, és közreadják a barátságok életben tartásáról szóló tudást és tapasztalatot. [...]

(7) A barátság érzelmi, anyagi és szellemi (kognitív) erőforrás. Pszichológusok (Thibaut és Kelly) csereelmélete szerint az emberek akkor elégedettek egy kapcsolattal, ha a belőle származó hasznuk nagyobb, mint a vele összefüggésben fölmerülő költségeik. Rusbult befektetés-elmélete azzal érvel, hogy egy kapcsolat iránti elkötelezettségünket nemcsak a kapcsolattal való elégedettségünk és a rendelkezésünkre álló választási lehetőségek befolyásolják, hanem az is, mennyi erőforrást fektettünk a kapcsolatba. A méltányosság-elmélet szerint pedig egy kapcsolatban nyereségeinket a partner nyereségeihez viszonyítjuk. A szerzők idézik az angol Pahlts is, aki szerint a barátság természetes, és minősége igen jelentős változáson megy keresztül napjainkban: ahelyett, hogy a családi kapcsolatok alternatívája lenne, sokkal elmosódottabb kölcsönhatás van a családi és a baráti viszonyok között.

(8) A mai társadalmakban a barátság központi helyet foglal el. A társadalmi mobilitásból³ következően a távolság és az elérhetőség miatt a barátok átvesznek bizonyos családi feladatokat: öntözik a virágot, ha elutazunk, vigyáznak a gyerekekre, ha beteg. Ezzel egyidejűleg változik a barátság fogalmi jelentése: ma néhány kiválasztott barát elköteleződése olyan fokú, amely a családi kapcsolatokat jellemzi.

(9) A barátságok típusai is változnak: a kutatók szerint a nők közötti barátságokra inkább jellemző az érzelmi gazdagság és a teljességre törekvés, míg a férfiak barátságai jóval inkább a meghatározott cselekvésekhez kapcsolódnak, vagyis specializáltabbak. Egybevág a hagyományos nemi szereposztással, hogy a nők inkább a kölcsönös segítségnyújtás, a bizalom és az érzelmi támogatás elemeit hangsúlyozzák a barátságban, míg a férfiak a közös tevékenységeket és tapasztalatokat. [...]

(10) Fontos része a könyvnek a *Baráti jó tanácsok* című fejezet, amelyben arra világítanak rá a szerzők, hogy a barátság fejlődése, fennállása egyáltalán nem automatikus, szemben a kérdéssel kapcsolatban elterjedt közkeletű véleménnyel. Az emberek nagy részében nem, vagy csak későn tudatosul, mit kellett volna tennie egy barátság fennmaradásáért. A szerzők azt írják, hogy „Noha egyre tovább élünk, egyre több szabadidővel, az utóbbi húsz évben elfelejtettünk beszélgetni. Mind többet hallgatunk, de nem a másik emberre figyelünk – hanem ülünk a képernyők előtt. Hallgatni aktívan kellene: egymást, egymásra.”

(11) Albert Fruzsina és Dávid Beáta könyve jelentős állomása egy leendő, vagy talán már formálódó kapcsolattörténetnek. Túl azon, hogy értelmezik a barátság fontosságát, és elméleteiket nagyszabású kutatásaik adataival támasztják alá, hogy tudományos eredményeket szabatosan és élvezetesen megfogalmazva tárnak az olvasók elé, rámutatnak a társadalomtudományban a hétköznapi élet szociológiájaként ismert irányzat vizsgálati tárgyainak jelentőségére – vagyis az élet mindennapi eseményeinek, viszonyainak meghatározó és útmutató voltára.

³ társadalmi mobilitás: különböző társadalmi rétegek, csoportok közötti mozgás, pl. társadalmi felemelkedés.

(12) A networking⁴ korában, ahol tréningek és tanfolyamok kínálják a kapcsolatépítés bevált technikáit, érdemes ránézni az alapvető emberi viszonyok egyikének ősi tartalmaira. Megtanuljuk értékelni azt, amivel bírunk: fennálló barátságainkat, és felfedezhetjük a bennük rejlő kiaknázatlan lehetőségeket. Modern várunk a barátságot: nemcsak azért, mert visszavonulhatunk és az erős falak mögött biztonságban érezhetjük magunkat, hanem mert a legmagasabb pontokról messzire tekinthetünk – olyan horizontok felé, melyeknek létét korábban nem is képzelhettük.

Forrás: *Fordulópont* 44., XI. évfolyam, 2009/2, 89-95. A feladathoz igazított szöveg.
Albert Fruzsina és Dávid Beáta *Embert barátjáról. A barátság szociológiája*. Századvég Politikai Iskola Alapítvány 2007.

A szövegben említett szerzők, kutatók:

Hamvas Béla (1897–1968) író, filozófus; Irenäus Eibl-Eibesfeldt (1928–) osztrák humánetológus, Judith Rodin (1944–), John Thibaut (1917–1986) és Harold Kelly (1921–2003) amerikai szociológusok, szociálpszichológusok; Caryl Rusbult (1952–2010) holland, Ray Pahl (1935–2011) brit szociológus, szociálpszichológus.

1. Okok és célok

A szöveg bevezetése, az 1. bekezdés megnevezi a barátságkutatás megindításának legfőbb okát és ebből következő célját. Egészítse ki az alábbi mondatokat az 1. bekezdés alapján! Ügyeljen arra, hogy a kiegészítéssel értelmes mondatokat alkosson!

A barátságkutatás elindítására azért volt szükség, mert az elmúlt évek kutatásai szerint *a barátság veszélybe került / mérhetően csökken a barátságok száma / kevesebb a barátság az emberek között*. A barátság kutatásától, megértésétől azt remélhetjük, hogy *újra fölfedezzük a barátság értékét / megerősödhet a barátság / reneszánszát élheti a barátság*.

A helytálló kiegészítést dőlt betűs írásmóddal közöljük.

Válaszonként adható 1-1 pont, amennyiben a válasz tartalmában megfelel a javítási-értékelési útmutatónak ÉS a kiegészítéssel nyelvhelyességi szempontból is hibátlan, értelmes mondat jön létre.

A javítási-értékelési útmutatótól eltérő megfogalmazás is elfogadható.

Adható 2, 1, 0 pont.

2. Fejezetek a könyvben

A könyvismertetés szövegéből képet alkothatunk a mű szerkezeti egységeiről is. Válaszoljon a könyv fejezeteire vonatkozó feladatokra! (6, 10)

a) Konkrét fejezetcím megnevezése: *Baráti jó tanácsok*

A teljes, pontosan idézett címért adható 1 pont.

Adható 1, 0 pont.

b) A konkrét címmel megnevezett fejezet középpontjában álló gondolat:

a szerzők hangsúlyozzák, hogy a barátság fönntartásáért sokat kell tennünk / a barátság fennállása, fenntartása egyáltalán nem automatikus.

Más megfogalmazás is elfogadható; a vizsgázónak nem kell teljes mondatot írnia.

Adható 1, 0 pont.

⁴ networking: a kapcsolat- és hálózatépítés angol megnevezése (pl. az üzleti életben, a közösségi hálókön).

c) Az alábbiakban a kötet eredeti tartalomjegyzékéből két fejezetcímet idézünk. Döntse el a szöveg információi alapján, hogy a fejezetcímek a könyv első vagy a második részében szerepelnek-e! Húzza alá a jó választ! Választását indokolja a szöveg alapján!

Mi szükséges a barátság megszületéséhez? Első rész Második rész

Indoklás:

A könyv második részében a szerzők a barátság kialakulásáról is beszélnek. / A második részben a szerzők a szociológia klasszikus és modern elméleteit is használják.

A helyes aláhúzásért adható 1 pont.

A helyes, nem feltétlenül egész mondatban megfogalmazott indoklásért adható 1 pont.

Helytelen aláhúzás esetén az egész feladatra csak 0 pont adható.

Összesen adható 2, 1, 0 pont.

Barátság és könny (Létezik-e barátságtörténet?) Első rész Második rész

Indoklás:

A könyv első részében a szerzők áttekintik, hogy eleink mit gondoltak a barátságról.

A helyes aláhúzásért adható 1 pont.

A helyes, nem feltétlenül egész mondatban megfogalmazott indoklásért adható 1 pont.

Helytelen aláhúzás esetén az egész feladatra csak 0 pont adható.

Összesen adható 2, 1, 0 pont.

3. Tudományos munka

A könyvismertető a szerzőpáros művét tudományos munkaként mutatja be. Miért tekinthető tudományos munkának a szerzőpáros könyve? Fogalmazzon meg legalább két érvet az egész szövegre támaszkodva!

Lehetséges válaszok:

- a könyvben a szerzők a szociológia modern és klasszikus eszköztárát használják
- a szerzők tudományos alaposan bemutatják, mit írtak az elmúlt évszázadok vallási, filozófiai, irodalmi munkái a barátságról
- a szerzők tudományos kutatást végeztek, fölmérték és elemezték a felnőtt lakosság véleményét
- a könyv írói bemutatják a barátságról alkotott tudományos elméleteket
- a barátság különféle típusait különítik el és elemzik munkájukban
- a könyv tudományos szabatossággal járja körül a barátság kérdését
- a szerzők kutatási adatokra hivatkoznak

Más, a könyv tudományos jellegét alátámasztó érv is elfogadható.

Egész mondatban megfogalmazott, a szövegből levezethető, a szerzőpáros könyvének tudományos jellegét alátámasztó érv értékelhető 1 ponttal.

Csak akkor értékelhető mindkét érv, ha lényegükben különböznek.

Adható összesen 2, 1, 0 pont.

4. Elméletek a barátságról

Egészítse ki a szöveg alapján a barátság elméleteit bemutató táblázatot! (7)

Ki dolgozta ki az elméletet?	Mi a neve az elméletnek?	Mit állít a barátságról?
Thibaut és Kelly	csereelmélet	„az emberek akkor elégedettek egy kapcsolattal, ha a belőle származó hasznuk nagyobb, mint a vele összefüggésben fölmerülő költségeik”
Rusbult	befektetés-elmélet	„egy kapcsolat iránti elkötelezettségünket nemcsak a kapcsolattal való elégedettségünk és a rendelkezésünkre álló választási lehetőségek befolyásolják, hanem az is, mennyi erőforrást fektettünk a kapcsolatba”
Nincs megadva.	méltányosság-elmélet	„egy kapcsolatban nyereségeinket a partner nyereségeihez viszonyítjuk”

Minden helytállóan kitöltött cellára 1 pont adható.

Az elméletek megnevezésére csak a táblázatban megadott válasz fogadható el (csereelmélet, méltányosság-elmélet).

A barátságról megfogalmazott állítás esetében pont csak akkor adható, ha a vizsgázó a válaszban a 7. bekezdésben foglaltak tartalmának megfelelően fogalmaz, nem szükséges a szövegből szó szerint idézni.

A feladatra összesen adható 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

5. Melyik bekezdés?

Írja oda az állítás mellé annak a bekezdésnek a sorszámát, amelyre az adott kijelentés igaz!

a) A bekezdés a könyv néhány fontos tartalmi vonásának felsorolásával méltatja a mű jelentőségét, és elhelyezi korunk társadalomtudományának irányzatai között.

Bekezdés sorszám: 11.

Adható 1, 0 pont.

b) A megelőző bekezdés utolsó mondatának központi gondolatát folytatva ez a bekezdés a barátság két különböző típusának tulajdonságait különíti el, hasonlítja össze.

Bekezdés sorszám: 9.

Adható 1, 0 pont.

c) A szövegrész két nézet kiemelésével a barátság fogalmának azokra az oldalaira helyezi a hangsúlyt, amelyek minden emberi közösségben, korszakban jelen vannak, állandóak.

Bekezdés sorszám: 3.

Adható 1, 0 pont.

Összesen adható 3, 2, 1, 0 pont.

6. Szövegértelmezés

Magyarázza meg egy-egy egész mondatban, hogy mi a szövegbeli jelentése az aláhúzott szavaknak!

a) „korok és terek változó tartalmú viszonyokat címkéztek barátságnak...” (2)

A *címkéz* szó jelentése:

- általában: egy fogalmat vagy egy dolgot valamilyen tulajdonság alapján *besorol* valamilyen kategóriába vagy azonosít valamivel
- a szövegben: különböző emberi kapcsolatokat *neveztek* vagy *tekintettek* barátságnak
- a szó átvitt jelentésben szerepel a szövegben

1 pont adható, amennyiben a vizsgázó a megadottal tartalmában egyező jelentésű választ adott.
1 pont adható, amennyiben a vizsgázó nyelvhelyességi szempontból hibátlan mondatot írt.
Ha nem mondatot írt, a feladat egészére maximum 1 pont adható.

Összesen adható **2**, 1, 0 pont.

b) „nem teremtünk centizhető kategóriákat...” (5)

A *centiz* szó jelentése:

- általában: ha valamilyen tevékenységet nagyon (akár túlzottan is) precízen, pontosan kívánunk végezni
- a szövegben: (túlzottan is) pontosan körülhatárolható, meghatározható, jellemezhető
- a szó átvitt értelemben szerepel a szövegben

1 pont adható, amennyiben a vizsgázó a megadottal tartalmában egyező jelentésű választ adott.
1 pont adható, amennyiben a vizsgázó nyelvhelyességi szempontból hibátlan mondatot írt.
Ha nem mondatot írt, a feladat egészére maximum 1 pont adható.

Összesen adható **2**, 1, 0 pont.

7. A barátság várai

A könyvismertetés 12. bekezdése „modern várnak” nevezi a barátságot. Magyarázza meg, hogy mi a szöveg szerint a hasonlóság alapja! Válasza egész mondatokból álljon, és legalább két különböző szempontra hivatkozzon! Térjen ki arra is, Ön szerint mire utal a „modern” jelző!

A vár metaforájának értelmezésével kapcsolatban a szövegből meríthető válaszelemek:

- a barátság azért vár, mert visszavonulhatunk falai mögé: védelmet és biztonságot nyújthat
- a barátság azért is tekinthető várnak, mert további lehetőséget kínál életünk megértéséhez, miként a vár tornyaitól is messzire elláthatunk

Lehetséges válaszelemek a „modern” értelmezéséhez

- mai világunkban is betöltik a barátságok azt a szerepet, mint a régebbi korokban a várak
- ma éppúgy szükségünk van védelemre, mint a régebbi korokban

Más, a fogalmat helyesen értelmező megfogalmazás is elfogadható.

1-1 pont (legfeljebb összesen 2 pont) adható minden olyan hasonlóságra, amelyet a vizsgázó a szöveg alapján a barátság és a vár között megállapít.

1 pont adható, amennyiben a vizsgázó érvényesen értelmezi a „modern” szó jelentését ebben a kontextusban.

Amennyiben nem mondatokban fogalmaz, a feladat egészére maximum 2 pont adható.

Összesen adható 3, 2, 1, 0 pont.

8. Igaz vagy hamis?

Döntse el, hogy az alábbi megállapítások a szöveg alapján igazak-e vagy hamisak. Döntését aláhúzással jelölje!

a) A szöveg megállapítása szerint a nők közötti barátság abban különbözik a férfiak közötti barátságtól, hogy a nők az érzelmi gazdagságot és a közös tevékenységeket állítják a középpontba.

IGAZ - HAMIS

b) Sok emberi kapcsolatot szabályoznak törvények, ám a barátság nem ilyen.

IGAZ - HAMIS

c) A homofília elve azt jelenti, hogy a földrajzi közelség miatt barátkozunk azokkal, akiket a hasonlóság miatt közelebb érzünk magunkhoz.

IGAZ - HAMIS

d) A könyvismertetés a mű hibájaként rója föl, hogy a tudományos eredményeket nem szakszerűen mutatja be az olvasóknak.

IGAZ - HAMIS

Amennyiben a vizsgázó csak a helyes választ húzta alá, válaszonként 1-1 pont adható.

Összesen adható 4, 3, 2, 1, 0 pont.

9. A befejezés feladatai

a) Idézzon három szófordulatot a 12. bekezdésből, amely Ön szerint a befejezés alábbi funkcióját tölti be!

személyes tanulságot kínál

Lehetséges idézetek:

- *Megtanuljuk értékelni azt, amivel bírnak...*
- *felfedezhetjük a bennük rejlő kiaknázatlan lehetőségeket*
- *tanfolyamok kínálják a kapcsolatépítés bevált technikáit*
- *visszavonulhatunk / az erős falak mögé / a barátságba*
- *a barátság új horizontokat nyit meg*
- *a barátságból messzire tekinthetünk*

A befejezés adott funkcióját kifejező egy idézet 1 pont, amennyiben a vizsgázó pontosan idézi a szófordulatot vagy az idézet a lényegét illetően jól azonosítható.

Nem szükséges egész mondatot idézni.

Összesen adható 3, 2, 1, 0 pont.

b) A befejezés gyakran a bevezetés valamely gondolatára utal vissza.

Idézzé azt a szövegrészt az első bekezdésből, amelynek lényegi tartalmi elemeivel az utolsó bekezdésben is találkozhatunk!

Lehetséges idézet:

- *Érdemes tudományos módszerekkel is ránézni.*
- *megértve rejtett aspektusait, arra is választ kaphatunk, hogyan ösztönözhetjük megerősödését, hogy azt ne mondjam: reneszánszát.*

1 pont adható, amennyiben a vizsgázó pontosan, a lényegét illetően azonosítható módon idéz. Nem szükséges a teljes mondatot idézni.

Adható **1, 0** pont.

10. A barátság változásai

A szöveg egésze alapján, a szöveg információit felhasználva készítsen legalább 6 mondatból álló összegzést a barátságról! Az alábbi szempontok mindegyikéről írjon! Törekedjen arra, hogy szövege logikus fölépítésű, nyelvi szempontból is meggyőző írás legyen!

Az összegzés szempontjai:

- Miért nehéz a barátság történetéről írni?
- Hogyan változott a baráti és a rokoni kapcsolatok viszonya?
- Milyen folyamatok figyelhetők meg napjainkban a barátság alakulásában?

Lehetséges válaszelemek:

Miért nehéz a barátság történetéről írni?

- Az egész emberiség történetében nagy szerepe volt, ezért nagyon nagy téma.
- Más tekintettek barátságnak a különböző korokban, nehezen definiálható a fogalom.

Hogyan és miért változott a baráti és rokoni kapcsolatok helyzete?

- Mára a baráti kapcsolatok gyakran a családi kapcsolatok helyébe léptek.
- A változás főként a társadalmi mobilitás és a földrajzi közelség miatt figyelhető meg.
- Ma gyakran a baráti elköteleződés olyan erejű, mint korábban a családi viszonyoké.

Milyen folyamatok figyelhetők meg napjainkban?

- Ma is központi szerepet játszik a barátság a társadalom életében.
- Magyarországon egyre kevesebb barátja van az embereknek, mérhetően csökken a barátságok száma.
- Nemrég kezdődött meg Magyarországon a barátságok kutatása, ez is segíthet a pozitív változás elindításában.

A fentiekől eltérő minden, az egyes szempontokra vonatkozó helytálló közlés elfogadható.

Az összegzés tartalmi minősége

4, 3, 2, 1, 0 pont adható a vizsgázó által tárgyalt szempontok tartalmi minőségére.

Ha a vizsgázó a feladatban leírt valamelyik szempontra nem tért ki, annyi pont vonandó le, ahány szempont hiányzik a kifejtéséből.

Felépítés és nyelvi minőség

2, 1, 0 pont adható az összegzés felépítésére és nyelvi, minőségére.

Ha az összegzés csak 3 vagy 4 mondatból áll, akkor 1 pontot le kell vonni az egyébként adható pontszámból.

Ha az összegzés csak 1 vagy 2 mondat, akkor 2 pontot le kell vonni az egyébként adható tartalmi pontszámból és a felépítésre, továbbá a nyelvi minőségre sem adható pont.

Adható összesen 6, 5, 4, 3, 2, 1, 0 pont.

ÉRVELÉS VAGY GYAKORLATI SZÖVEGALKOTÁSI FELADAT

A javítási-értékelési útmutató tartalmi elemeitől eltérő minden jó választ el kell fogadni!

A vizsgázó teljesítményének értékelését nem befolyásolhatja sem az, ha az értékelő személyes értékítélete eltér a feladatban tárgyalt probléma, kérdés, jelenség általánosnak tekinthető megítélésétől, sem az, ha a vizsgázó véleménye eltér az általánosnak tekinthető megközelítéstől.

Az értékelés általános elvei

1. Az érvelés vagy gyakorlati szövegalkotási feladat javítási-értékelési útmutatója két részből áll: a mindkét feladattípusra vonatkozó általános értékelési szempontokból, valamint az egyes feladatokhoz tartozó feladatspecifikus értékelési szempontokból. A megoldás értékelésekor az általános és a feladatspecifikus szempontokat egyaránt figyelembe kell venni.
2. Az általános értékelési szempontok az elvárható teljesítményt írják le. Amilyen mértékben teljesülnek az egyes szempontokhoz tartozó kritériumok, a javító tanár ezzel arányosan ítéli meg a szempontokhoz rendelt pontszámot. A feladatspecifikus értékelési szempontok közlik az adott feladathoz kapcsolódó lehetséges tartalmi elemeket, valamint a konkrét feladatkiírás függvényében megíthető pontszámokat.
3. Az értékelés során kizárólag a kitűzött két feladat valamelyikére adható pont. A vizsgázó összesen 0 pontot kap, amennyiben a feladatot egyáltalán nem oldotta meg, továbbá ha nem a feladat témájáról írt. Ebben az esetben a szerkezet és a nyelvi minőség pontszáma is csak 0 lehet.
4. Ha a vizsgázó két feladatot is megoldott, és nem jelezte egyértelműen, melyiket szánja végleges megoldásnak, a sorrendben először szereplő feladatot kell értékelni.
5. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a tartalmi, a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat, valamint a feladatkiírás szempontjából releváns helyes válaszselelmeket. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadóak.
6. Az elvárt terjedelemtől való eltérés pontvesztéssel jár, ideértve az alacsonyabb vagy a jelentősen magasabb szószámú kidolgozást. A kirívóan rövid terjedelmű kidolgozás (max. 60 szó) összesen 0 pont. A rövid terjedelmű (60-120 szó) kidolgozás értelemszerűen mindhárom fő értékelési szempont szerint arányosan csökkenő pontszámokkal értékelendő. A jelentősen hosszabb terjedelem esetén (300 szó fölött) a szerkezeti pontszám csökkentendő.

Általános értékelési szempontok

Tartalmi minőség – érvek, állítások, gondolatok	4–0 pont
<ul style="list-style-type: none"> - A vizsgázó írásműve a feladatban kijelölt problémához, témához kapcsolódik. - Az írásmű a feladatban kijelölt valamennyi szempontra utal, kitér, válaszol. - Az írásmű megfelelő mennyiségű érvet, állítást tartalmaz. - Az írásmű bizonyítja, hogy a vizsgázó megértette a feladatot, a problémáról képes hiteles, tárgyyszerű, ugyanakkor személyes véleményt alkotni. - A vizsgázó által kifejtett tartalmi elemek és állítások életszerűek, problémaérzékenyek, érvekkel alátámasztottak és meggyőzőek. - A szöveg koherens, nem jellemzőek az egymásnak ellentmondó állítások, gondolatok, javaslatok. - A szövegben nincsenek tárgyi tévedések. 	
Szerkezet	3–0 pont
<ul style="list-style-type: none"> - A szöveg megfelel a kijelölt szövegtípus, szövegműfaj követelményeinek. - Szerkezeti egységei világosan azonosíthatóak. - A szöveg gondolatmenete logikus és arányos felépítésű, kerüli az önismétlést, és nem tartalmaz logikai hiányt. - A szöveg bekezdésekre oszlik. - A szöveg megfelelően alkalmazza a jelentésbeli és a grammatikai kohézió eszközeit. - A szöveg megfelelő terjedelmű (120-200 szó között). 	
Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség)	3–0 pont
<ul style="list-style-type: none"> - A vizsgázó a szövegtípusnak, szövegműfajnak és a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi regisztert használ. - A beszédhelyzethez, témához illő találó, pontos szókincs és kifejezések jellemzik a szöveget. - A szöveg a beszédhelyzethez, műfajhoz illő szerkezeti felépítésű és modalitású mondatokat használ. - A szöveg nyelvhelyességi szempontból kifogástalan. 	

Feladatspecifikus értékelési szempontok**Érvelés**

Az állami, társadalmi és vallási ünnepek egy része régi tradíció, életünk megszokott eseménye (például az államalapítás ünnepe, március 15., húsvét). Elterjedtek olyan ünnepek is, amelyek más hagyományokhoz, újabb igényekhez, szokásokhoz, nemzetközi trendekhez kapcsolódnak.

Ön szerint milyen érvek szólnak a mai Magyarországon a Valentin-nap, a nőnap vagy a halloween ünneplése mellett? Ön hogyan vélekedik ezekről az ünnepekről? Érvelésében fogalmazzon meg a három ünnepről együttesen 3-5, egymástól jól elkülöníthető érvet. A kifejtéshez felhasználhatja a három ünnepről közölt forrásrészletet.

Háttérinformációk az említett ünnepekről

Valentin-nap, Bálint-nap (február 14.)

A szokás eredete, hogy Szent Bálint (Valentin vagy Valentinus) a XIV. században a jegyesek és a fiatal házások védőszentjévé vált Angliában és Franciaországban, mára a szerelmesek mellett a lelki betegek és az epilepsziával élők védőszentjeként ismerik. Magyarországon e szentnek nem alakult ki jelentős egyházi kultusza. Az angolszász

országokban Valentine (Bálint) napján (február 14-én) tartott Valentine's Day (magyarul: Bálint-nap) ünnepe a 20. század végétől világszerte elterjedt világi „szerelmes-ünnepként”. Ezen az ünnepen a szerelmesek megajándékozzák szerelmüket vagy szerelmes üzenetet küldenek neki.

http://hvg.hu/tudomany/20110211_valentin_nap_tortenete

Halloween (október 31.)

Eredetileg a nagyrészt angol nyelvű országokban ünnepelték (Írország, Skócia, Amerikai Egyesült Államok, Kanada) de mára az egész világon elterjedt. A halloween nevében mindenszentek ünnepét őrzi, de tartalmában pogány. A töklámpás, a jelmezes kéregetés, de még az almahalászat eredete is az ókorba nyúlik vissza. Eredetileg kelta halotti kultusz ünnepe, boszorkányok, kísértetek és egyéb szellemek éjszakája volt. Ma már az egész világon elterjedt a divatja. Magyarországon is népszerű ünnep, és az egyébként szomorúságra okot adó mindenszentek és a halottak napját megelőző nap tréfás és játékos hangulatú szokásává vált.

http://index.hu/tudomany/tortenelem/2011/10/31/honnan_ered_halloween/

Nemzetközi nőnap (március 8.)

A nők iránti tisztelet és megbecsülés kifejezésének napja, amelyet 1917 óta (Magyarországon 1948 óta) minden év március 8-án tartanak. A nők jogai és a nemzetközi béke napját 1977-ben tette hivatalos ünnepé az ENSZ-közpülés, így a nemzetközi nőnapot az ENSZ is a világnapok közt tartja számon. A nőnap eredetileg a mai virágos, kedveskedős megemlékezéssel szemben a nők egyenjogúságával és szabad munkavállalásával kapcsolatban demonstratív nap volt.

https://multkoor.hu/20110308_tuntetestol_a_hoviragig_a_nemzetkozi_nonap_rovid_tortenete

A Tartalmi minőségre maximális 4 pont akkor adható, ha az általános értékelési szempontban megfogalmazott feltételek az alábbiak szerint is teljesülnek:

- Legalább három, maximum öt világosan kifejtett, egymástól lényegében különböző érvet fogalmaz meg a feladatban fölvetett kérdéstről.
- A vizsgázó – akár köztes álláspontot is megfogalmazó álláspontja – jól azonosítható, ellentmondástól mentes.
- A vizsgázó mindhárom ünneprel kapcsolatban megfogalmazza véleményét.

Amennyiben az a)-b)-c) kritérium valamelyike nem teljesül, kritériumonként 1-1 pont, összesen 3 pont levonható a tartalmi minőségre az általános értékelési szempontok alapján megítélhető pontszámból.

Lehetséges válaszelemek:

- az ünnep örömet okoz a résztvevőknek; jó érzés kellemes meglepetésben részesülni, de jó adni is / jó kifejezni/ megélni, átélni a valakihez tartozást (Valentin-nap)
- de az ünnep is lehet elüzletiesedett, a reklám világa túlzottan kihasználhatja, ez sokakban visszatetszést kelt (Valentin-nap); az ünneplés is lehet külsőség, felszín, demonstráció, a környezethez való alkalmazkodás (Valentin-nap)
- a hétköznapi életben kevés a tréfás-játékos ünnep. Október végén a farsang már messze van, jólesik a tél beköszönte előtt ismét egy jókedvű ünnep (halloween).
- tréfás, ijesztő jelmezekbe öltözni és elüzni a rosszat ősi szokás; közösségi rítus (halloween)
- a töklámpás faragása kreatív kézművesség, akár művészi tevékenység, amit lehet szeretni és élvezni is (halloween).
- a halloween az iskolák világában társas esemény

- a nemek egyenjogúsága folyamatos közéleti téma, megvalósulása sokak szemében problematikusnak minősül; a társadalom humánus szemléletének egyik mércéje a nők tisztelete (nőnap)
- minden olyan pozitív, elismerő emberi gesztus helyeselhető, ami egy társadalom kohézióját erősítheti, így a nőnap megünneplése is
- a nőnap Magyarországon társadalmi (munkahelyi) esemény is
- sok családban is van nőnap megemlékezés, a kedvesség, a figyelmesség a családban is jólesik, és az ilyen ünnepek is részei a gyerekek szocializációjának
- vannak, akik a nőnapot sem társadalmi, sem családi eseményként nem tartják számon
- vannak munkahelyek, ahol a nemek közötti egyenjogúság szellemében férfinapot is tartanak

További releváns érvek is elfogadhatók.

A szerkezet és a nyelvi igényesség terén az általános értékelési szempontok az irányadók.

Gyakorlati szövegalkotás

Lakóhelyének önkormányzata a településfejlesztés kérdéseiben rendszeresen kikéri a település lakóinak véleményét.

Írjon hivatalos levelet önkormányzati képviselőjének! Nevezzen meg 2-3 olyan hiányzó intézményt, leromlott állapotú épületet fontossági sorrendben, amit környezetében fejleszteni vagy építeni kellene! Javaslatait indokolja, az indoklásban térjen ki arra, miért, miben szolgálja az adott fejlesztési cél a lakosok nagyobb csoportjának és a település egészének az érdekeit, miért foglalkozzon a megnevezett célokkal a település Környezetvédelmi és Városfejlesztési Bizottsága! Ügyeljen a hivatalos levél szerkesztésének nyelvi normáira!

A címzés adatai:

Kovács János önkormányzati képviselő
Polgármesteri Hivatal
3333 Rigóvár, Fő út 11.

Lehetséges tartalmi elemek

A Tartalmi minőségre maximális 4 pont akkor adható, ha az általános értékelési szempontban megfogalmazott feltételek az alábbiak szerint is teljesülnek:

- A vizsgázó megnevez legalább 2 hiányzó intézményt vagy leromlott állapotú építményt környezetében.
- Megindokolja, miért éppen ezeket az intézményeket vagy építményeket választotta.
- Az indoklás arra vonatkozóan is tartalmaz utalást, miért szolgálja a település lakóinak érdekét az adott intézmény létrehozása/adott építmény följújtása.

Amennyiben az a)-b)-c) kritérium valamelyike nem teljesül, kritériumonként 1-1 pont, összesen 3 pont levonható a tartalmi minőségre az általános értékelési szempontok alapján megítélhető pontszámból.

Példák lehetséges javaslatokra

- A település keleti felében elkerülő út építése
- Új autóbusz-pályaudvar építése
- Félbehagyott színházépület befejezése

- Műemlék jellegű iskolaépület külső és belső felújítása
- Útjavítás a Rezeda utcában

Minden életszerű és jól indokolt javaslat elfogadható.

Szerkezeti, műfaji elemek

A hivatalos levél formai követelményeit (címezés, hivatalos megszólítás, dátum, elköszönő formula, aláírás) a javító tanár a Szerkezet pontszámában értékeli. A formai követelmények 1-2 hiányossága esetén 1 pont, 3-4 hiányossága esetén a Szerkezet pontszámából 2 pont levonandó. A Szerkezet pontszámából pontlevonást eredményeznek a szövegtagolás és logikai felépítés hibái is.

A MŰÉRTÉLMEZŐ SZÖVEGALKOTÁSI FELADATOK ÉRTÉKELÉSÉNEK ELVEI

Értékelni csak az adott két téma egyikéről szóló dolgozatot lehet.

Ha a vizsgázó egynél több szövegalkotási feladatot old meg, és választását nem jelöli egyértelműen (nem húzza alá, melyiket választotta, vagy nem húzza át a szerinte érvénytelen megoldást), akkor a javító tanárnak a vizsgadolgozatban szereplő megoldások közül a sorrendben első megoldást kell értékelnie.

A lehetséges tartalmi elemek felsorolása nem jelenti azt, hogy a helyes feladatmegoldásban valamennyi elemnek szerepelnie kell. A lehetséges tartalmi elemekben adott választól eltérő minden jó megoldás értékelendő.

Általános értékelési elvek

1. A szövegalkotási feladatok értékelése a teljesítménytartományokban közölt kritériumok, valamint az adott feladathoz tartozó lehetséges tartalmi elemek figyelembevételével történik. A lehetséges tartalmi elemekben megfogalmazott fogalmi kifejtettség nem kritériuma a maximális pontszámnak.
2. A javítási-értékelési útmutató leírja a tartalmi minőségre (elérhető: 25 pont), a szövegszerkezetre (elérhető: 5 pont) és a nyelvi igényességre (stílus, nyelvhelyesség) (elérhető: 10 pont) adható pontok teljesítménytartományait. A teljesítménytartományokon belül az értékelő dönt az elért pontszámról.
3. Az értékelő a dolgozatot a három értékelési szemponton belül abba a teljesítménytartományba sorolja be, amely kritériumainak az a leginkább megfelel. A teljesítménytartományokon belül – a megfelelés mértékének, arányának megfelelően – az értékelő dönt az elért pontszámról. Az elvárt terjedelemtől való eltérés pontvesztéssel jár, ide értve az alacsonyabb vagy a jelentősen magasabb szószámú kidolgozást.
4. Az értékelő tanár a dolgozatban jelöli a tartalmi, a szövegalkotási, a nyelvhelyességi és a helyesírási hibákat, valamint a feladatkiírás szempontjából releváns válaszelemeket. A jelöléshez, valamint a helyesírási hibák pontozásához a mellékletben közöltek az irányadók.
5. Ha a vizsgázó nem a feladatban kitűzött témát dolgozza ki, vagy egyáltalán nem oldotta meg a szövegalkotási feladatot, a szövegalkotási feladatra adható pontszáma minden értékelési szempont esetében 0 pont.

<p>Tartalmi minőség – adható összesen 25 pont. A bázisszöveg és a feladat értéke; tudáskeretének ismerete (vonatkozó tárgyi tudás, általános tájékozottság); a válaszlemek megfelelése a feladat szempontjainak, szövegbázisának; a problémaérzékenység, lényeglátás, tématarítás, gondolatgazdagság, releváns példák, véleménynyilvánítás szerint.</p>	
25-20 pont	a feladatban kijelölt valamennyi értelmezési szempontra utal, kitér, válaszol kifejtett, indokolt, tárgyyszerű állítások, következtetések ítéloképesség, releváns értékítélet az értelmezési szempontoknak megfelelő tájékozottság (fogalmak, indokolt példák, hivatkozások) meggyőző alkalmazása
19-15 pont	részleges megfelelés a feladat szempontjainak helyenként kifejtetlen állítások, következtetések az értelmezési szempontoknak megfelelő tájékozottság (fogalmak, indokolt példák, hivatkozások) részben elfogadható alkalmazása, esetleges tárgyi tévedések több elemében helytálló kifejtés, releváns vélemény
14-10 pont	jellemzőn hiányos megfelelés a feladat szempontjainak; kevés releváns, kifejtett állítás, helyenként megalapozatlan következtetések; korlátozott fogalmi tájékozottság, előfordul tárgyi tévedés; törekvés releváns vélemény megfogalmazására
9-5 pont	alig reflektál a feladatban adott szempontokra; többségében felületos közlések, megalapozatlan állítások; hiányos tárgyi-fogalmi tudás, esetenként alapvető félreértések; törekvés azonosítható vélemény megfogalmazására
4-0 pont	nem reflektál a feladatban adott szempontokra, sok tartalmatlan közlés, hiányzó vagy jellemzően téves fogalomhasználat; félreértések, alig vagy nem azonosítható álláspont
<p>Szövegszerkezet – adható összesen 5 pont. A felépítés (gondolati íve, logikája, a műfajnak való megfelelés); a szerkezet (koherencia, arányosság, tagolás, terjedelem (400-800 szó) szerint).</p>	
5-4 pont	tudatosan felépített gondolatmenet arányos tagolású szerkezet: bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás elvárt terjedelem
3-2 pont	részben rendezett gondolatmenet aránytalan, erőltetett és/vagy hiányzó szerkezeti egységek (bekezdések, felvezetés, kifejtés, lezárás) elvárt terjedelem
1-0 pont	bizonytalan, azonosíthatatlan gondolatmenet kirívó szövegtagolási hibák, hiányok elvárt alatti terjedelem (400 szó alatt)
<p>Nyelvi igényesség (stílus, nyelvhelyesség) – adható összesen 10 pont. A nyelvi regiszter, a szókinccs, a köznyelvi normának való megfelelés szerint.</p>	
10-8 pont	megfelelő nyelvi regiszter választékos, világos megfogalmazás és mondatszerkesztés pontosan alkalmazott, az értelmezési szempontokhoz illő gazdag szókinccs kifejező, árnyalt, következetes előadásmód esetleg néhány kisebb nyelvi bizonytalanság
7-6 pont	gördülékeny megfogalmazás, átlátható mondatszerkesztés az értelmezési szempontoknak megfelelő szókinccs többnyire szabatos előadásmód esetleg néhány, az értelmezést nem befolyásoló nyelvi, nyelvhelyességi hiba

5-3 pont	jellemezően töredékes vagy dagályos előadásmód, értelemzavaró mondat szerkesztési, szókincsbeli pontatlanságok, nyelvhelyességi hibák bizonytalanság a nyelvi regiszterben
2-0 pont	a szövegre nagyrészt jellemző igénytelen, pongyola nyelvhasználat a megértést alapvetően gátló stilisztikai, nyelvhelyességi hibák, szegényes, széteső mondat szerkesztés sivár szókincs, értelemzavaró szóhasználat

MŰÉRTÉLMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS: EGY MŰ ÉRTÉLMEZÉSE

Az ismert mesehős – Tündérszép Ilona – Mosolygó Tündér Ilona lett Balázs Béla felnőtteknek szóló meséjében. Értelmezze a művet! Értelmezésében fejtse ki: a cselekménynek, a címszereplő elnevezésének, a főszereplők párkapcsolatának és az előadásmódnak milyen vonásai utalnak arra, hogy nem gyermekmeséről van szó!

Megoldása 400-800 szó terjedelmű legyen!

Balázs Béla⁵: Mosolygó Tündér Ilona meséje

Egyszer Guidobaldo gróf, mikor egyedül vadászott volna, kitévedt az erdőből a Duna partjához. Hanem ott az ő hódos⁶ fekete lova csak meghorkant és megállott. Annak a lónak neve Aldazar volt, és Guidobaldo a szaracénoktól hódította karddal.

– Itten vársz rám, Aldazar – mondotta neki Guidobaldo.

Aztán leugrott, és tölgyfa gerelyét jobb kezébe szorítván, előrelopódkodott. Hanem amint kiért a sűrűből, meglátta a kék Duna vizét és egy szépséges fehér leányt, amint fürdőzött.

„Ezt nem anya szülte” – gondolta magában Guidobaldo, merthogy ilyen szépet még nem látott. És amint körültekintett, meg is pillantotta a fehér hattyúruhát a parton. Guidobaldo odaugrott és rálépett. A lány is akkor észrevette, és kiáltva igyekezett a partra.

– Add vissza a hattyúruhámot – mondotta kérve.

– Nem adom vissza – felelte Guidobaldo. – Mondd meg a nevedet, szépséges tündérlány, mert most már az enyém leszel.

– Tündér Ilona az én nevem – felelte a lány.

Akkor Guidobaldo ölbe kapta és vitte. Hanem Tündér Ilona nem jajgatott és nem sírt, csak csendesen nézett a lovag szemébe, és mosolygott vala. Guidobaldo nézte, hogy Tündér Ilona mosolyog, és azt gondolta, elolvadt az ő melle a páncél alatt, mintha csak forró bor volna vaskehelyben.

– Hej, Aldazar – kiáltotta Guidobaldo –, nem vittünk még ilyen szép zsákmányt! Hát téged milyen téli csoda vert, hogy fehér lettél, amíg odajártam?

Aldazar visszanyerített, és megrázta sörényét, fehér felhőt vervén vadalmavirágból, mely behullatta, hogy a fiatal ágakat tépdeste. Mert virágzó tavasz volt éppen akkor.

Hát fölülnek. Guidobaldo gerelyre tűzte a hattyúruhát, és Aldazar még egy nagy, virágos ágat tépett magának az útra.

Mikor meglátta őket az őr a toronyablakból, azt mondta:

– Fekete lovon ment el Guidobaldo gróf, fekete páncélban és fekete tekintettel. Íme, fehér lovon tér meg, fehér lobogóval, és páncélját is fehérség övezi. Mire véljem?

Mikor Guidobaldo belovagolt a vára udvarára, azt mondta a toronyőrnek:

– Most már ereszd le a csapóhidat, toronyőr, és a kapu is maradjon tárva. Békesség legyen most már a környéknek és minden utasoknak.

Hát boldogságban, szerelemben éltek, éldegéltek Guidobaldo gróf és Tündér Ilona. De attól fogva boldogabb volt mindenki is a városban. Guidobaldo anyja elfelejtette, hogy öreg és beteg,

⁵ Balázs Béla (1884-1949) író, költő, filmesztéta, librettójából készült Bartók Béla operája, *A kékszakállú herceg vára*, továbbá *A fából faragott királyfi* című balett. A *Valahol Európában* című magyar film (rendező: Radványi Géza) forgatókönyvírója.

⁶ hódos: holdas; a ló fején hold alakú fehér folt van.

Guidobaldo két árvája elfelejtette, hogy meghalt édesanyjuk, és minden szolga elfelejtette az ő szolgaságát, mert mosolyogva járt közöttük Tündér Ilona, és mindenek meleg örömet éreztek szívükben, merthogy úrnőjüktől is távol maradt a bánat. Hanem ez azért volt, mert a tündérek nem tudnak sírni.

Történt azonban, hogy Guidobaldo anyja meghalt. Nagy lett a szomorúság, mert mindenki is az öregasszonyt nagyon szerette. Nagy siránkozás közben tették sírba. De mikor a gödör körül állnának, egyszer csak azt mondja haraggal Guidobaldo első kapitánya:

– Mégis nincsen szíve Tündér Ilonának, hogy most is mosolyog.

Azt felelte akkor Guidobaldo gróf:

– Fogjátok meg a kapitányt, és vessétek a legmélyebb tömlőcbe. Mitévő lennék én, ha még ő is sírna, az egyetlen fényesség is elromlana? Ó, százszor áldott az ő sebezhetetlen tündérszíve!

Hanem a várnép fele nem szerette többé mosolygó Tündér Ilonát. De Guidobaldo gróf még százszor jobban szerette, és még nagyobb szerelemben éltek, éldegéltek attól fogva.

Történt azonban, hogy betegség ütött ki, és Guidobaldo mind a két árvája meghalt egy éjszaka. Hát a sírás-rívás majd fölvetette a várat. A gróf is Tündér Ilona térdére fektette a fejét, hangosan zokogván, és önnön húsát tépte kínjában.

Hanem mikor a gödör körül állnának, egyszer csak azt mondja haraggal Guidobaldo második kapitánya:

– Itt temetjük a két édes árvát. Velük játszadozott mindig Tündér Ilona. Térdén ébresztette, keblén altatta. Értük az ő ura önnön húsát megtépte kínjában. Mégis gonosz a szíve Tündér Ilonának, hogy most is mosolyog.

Akkor kardot rántott Guidobaldo gróf, és a második kapitányt ott levágta.

Mindenki haraggal fordult el, de a gróf magához ölelte Tündér Ilonát, és sírván mondta:

– Mosolyogj, mosolyogj, egyetlen sugaram, mert megszakad a szívem, ha te is elborulsz!

Attól fogva mindenki gyűlölte már Tündér Ilonát, de Guidobaldo még százszor jobb szerette, és még százszor nagyobb szerelemben éltek, éldegéltek attól fogva.

Történt azonban, hogy egy szerelmes éjszakán azt mondta Guidobaldo Tündér Ilonának:

– Ó, én mosolygó szerelmem. Ha te elhagynál, halálra válnék.

Aztán elgondolkodott, és később azt kérdezte:

– Vajon mosolyognál-e, ha én téged elhagynálak?

– Nem tudok sírni, Guidobaldo – felelte Tündér Ilona.

Erre Guidobaldo az ajkába harapott, aztán leszállt a nyoszolyáról, és búcsú nélkül kiment Tündér Ilona szobájából. Hanem másnap reggel az ajtónál kopogott. Csak halkán kopogott, és halkán nyitott be, és szíve tele volt szégyennel és aggodalommal, hogy Tündér Ilonát nagyon megbántotta. De Tündér Ilona kitartha két liliomkarját, és még sokkalta ragyogóbban mosolygott rá, mint azelőtt. Mikor is ezt gróf Guidobaldo meglátta, hogy sokkalta ragyogóbban mosolyog rá, mint azelőtt, egy szót sem szólt, hanem sarkon fordult, és kiment a szobából. Hanem estére kelve fölparancsolta a második kapitány maradt özvegyét. Hangosan mulatott vele, hogy hallassék Tündér Ilona szobájában, és magához vette éjszakára. Hanem reggelre kelve szöges korbáccsal verte ki a palotából a második kapitány maradt özvegyét. Aztán Tündér Ilona ajtajához ment, és sokáig állt ott, de kopogni nem mert rajta. Hanem Tündér Ilona elébe jött, és kinyitotta az ajtót. Kinyitotta az ajtót, kitartha liliomkarját, és még sokkalta ragyogóbban mosolygott rá, mint azelőtt. Guidobaldo az öklére csavarta Tündér Ilona aranyháját, és őt lerántotta a földre.

– Csak nem sírsz? Nem sírsz? Mégse sírsz? Akarom, fájjon! Akarom, jajgass, sírj hát, sírj! – és ütötte, rúgta Tündér Ilonát, hogy habtestéből kiserkedt a vér. De Tündér Ilona csak egyre halványodott, ragyogó kék szeme elfakult, ám egy csepp nem sok, annyi könny nem hullott belőle.

– Nem tudok sírni, Guidobaldo – mondotta csendesen.

Akkor gróf Guidobaldo letépte róla a ruhát, és hajánál fogvást kivonszolván a palotából, régi hattyúruháját utánadobta.

Tündér Ilona pedig elvánszorgott az istállóba, ahol Aldazar volt bekötve, és véres, sebes testét befektette az ő jászolába. A hódos fekete paripa hízelegve és szomorúan nyihogott rá, és véres sebeit puha nyelvvel nyaldosta, hogy estig be is hegedtek. Akkor kikelt a jászolból.

Másnap reggel Guidobaldo kilépne a palotából, hát a küszöbön fekszik Tündér Ilona, fehér hattyúruhája a feje alatt, úgy alszik. Akkor gróf Guidobaldo arcát előntötte a meleg könny. Csak nézte Tündér Ilonát, hogy alszik, és szólni nem mert, mozdulni se. Hát fölébredt Tündér Ilona, és fölnézett a

grófra. Még kék szeme is halvány volt, de vértelen ajkán szép, édes mosoly ragyogott Guidobaldo felé. Akkor gróf Guidobaldo lerúgta a küszöbről.

– Menj el a váramtól, mert boszorkányfaj vagy, és nem tudlak megölni!

És gróf Guidobaldo ráuszította a kutyáit. Hanem az ebek behúzták farkukat, és hason csúsztak Tündér Ilonához. Akkor a gróf ráuszította szolgálait, és azok kiűzték a mezőre, mert mindenki gyűlölte már Tündér Ilonát.

Gróf Guidobaldo kiállt a toronyba, és onnan nézte, hogy Tündér Ilona hattyú képében a levegőbe emelkedik. A levegőbe emelkedett, de nem szállt el, hanem a vár fölött kerengett lassú röpüléssel. Akkor Guidobaldo fogta íját, és minden erejével a hattyúra lőtt. De a nyíl nem vitt odáig, hanem ragyogó ívben hajolt el alatta.

Akkor a hattyú hirtelen lecsapott elébe a nyílnak, és mellel fogadta.

Aztán lassan a hattyú felemelkedett, és nyugatnak szállt. Nyugatnak szállt, mellében a nyíllal, és dalolni kezdett. Hanem a világ minden könnye csak esővíz, annyi szomorúság volt abban az énekben.

Akkor Guidobaldo gróf azt mondta a toronyőrnek:

– Most már csukd be a láncos kapukat, toronyőr, és húzd fel a csapóhidat.

Forrás: Balázs Béla: *Mosolygó Tündér Ilona*. BALÁZS BÉLA MÉSÉLTE HAJÓS EDITHNEK. <http://mek.oszk.hu/04200/04210/04210.htm#14>. (Hajós Edith orvos, lapszerkesztő, Balázs Béla első felesége.)

A Tartalom szempont szerint akkor helyezhető a feladatmegoldás a legmagasabb kategóriába, ha

1. értelmezi a mese nem gyermekmese létét, azaz felnőtteknek szóló jellegét, valamint ezzel összefüggésben
2. azonosítja és kifejti a cselekménynek, a címszereplő elnevezésének, az előadásmódnak a felnőttmesére utaló jellemzőit, továbbá
3. kitér a főszereplők párkapcsolatának sajátosságaira.

Lehetséges tartalmi elemek (címszavakban), a feladat kiírásának szempontjai szerint

Felnőttmesei jellemzők

- A gyermekmesében többnyire olyan alak áll a középpontban, akinek a figurája kézenfekvő módon felkínálja az azonosulás lehetőségét a gyermek számára. A legkisebb fiú, a legkisebb királyfi, a királylány vagy a szegény árva egyaránt a gyermek helyzetében jelenik meg.
- A gyermekmesékkal ellentétben a cselekményt nem a megszokott boldog vég rekeszti be, a szöveg zárlatában a tragikum esztétikai minősége a meghatározó.
- A szöveg értékrendszere lényegesen bonyolultabb a gyermekmesék egyértelmű értékrendjénél.
- Balázs Béla művében a gyermekmesékhez képest túlságosan plasztikus a szenvedés testi megjelenítése. Például: „*önnön húsát tépte kínjában*”; „*szöges korbáccsal verte ki a palotából a második kapitány maradt özvegyét*”; „*Guidobaldo az öklére csavarta Tündér Ilona aranyhaját*”; „*ütötte, rúgta Tündér Ilonát, hogy habtestéből kiserkedt a vér*”; „*letépte róla a ruhát, és hajánál fogvást kivonszolván a palotából, régi hattyúruháját utánadobta*”; „*ráuszította a kutyáit*”.)

A cselekmény, a címszereplő és a párkapcsolat felnőttmesei vonásai

- Balázs Béla meséjének főhősei, Guidobaldo és Mosolygó Tündér Ilona olyan felnőttek, akik nem hordoznak gyermeki vonásokat
- A gyermekmesékben általában nem történnek jóvátehetetlen események, szokatlan a gyermekhalál mozzanata is, különösen akkor, ha – mint ebben az esetben – valamely mesés fordulat folytán nem kelnek életre az elhalt gyerekek

- A szerelem szövegbeli megjelenítése lényegesen összetettebb, mint a gyermekmesék esetében. Nem csupán egynemű érzés, hiszen Guidobaldo érzésvilága egyszerre mutatja a rajongás és gyűlölet jeleit.
- A szöveg szerelemfelfogásában jelentős szerepet kap a testiség, ami szintén nem jellemző a gyermekmesékre. Guidobaldo „*magához vette*” éjszakára a második kapitány özvegyét, s úgy intézi, hogy erről Tündér Ilona is értesüljön. Azt reméli, hogy ezzel fájdalmat okoz neki, ami arra utal, hogy kettejük szerelmi viszonyában is fontos szerep jut a szexualitásnak.
- A szöveg értékrendszere: a sarkított érték-kategóriákkal (jó-rossz) nem írhatók le a szereplők vagy legalábbis a szereplők egy része. Guidobaldo ugyan kegyetlenül bánik Tündér Ilonával, de maga is szenved attól, hogy szerelmét szenvedni látja, jóllehet annak szenvedését maga okozta. („*Másnap reggel Guidobaldo kilépne a palotából, hát a küszöbön fekszik Tündér Ilona, fehér hattyúruhája a feje alatt, úgy alszik. Akkor gróf Guidobaldo arcát előntötte a meleg könny.*”)
- Balázs Béla meséjének befogadása a gondolkodás viszonylag magas absztrakciós szintjét feltételezi. A szöveg ugyanis egyfajta példázat az emberi és az emberfeletti, a fizikai és a metafizikai viszonyáról.

A címszereplő

- Az emberi szféra számára felfoghatatlan és félelmetes a címszereplő, Mosolygó Tündét Ilona metafizikai tökéletessége, a végtelenség, amely a véges, emberi perspektíva hiányában nem ismeri a bánatot, csak a boldogságot. Miközben az emberit a mese nézőpontja szerint éppen a végesség és a szenvedés ebből fakadó képessége teszi azzá, ami, a metafizikai számára mindez teljességgel ismeretlen. Mosolygó Tündér Ilona nem tud mást csak mosolyogni, nem tud sírni, éppen ezért, mert tündér.
- Ez a sírást nem ismerő mosolygás teszi képessé arra, hogy egész környezetét boldoggá tegye. Ebben a látszólag harmonikus viszonyban akkor áll be a zavar, amikor az emberi világ szembesül a maga végességével, amikor szembesül a halál tényével
- Ezen a ponton az emberi és emberfeletti, a fizikai és metafizikai látszólag idilli kapcsolata jóvátehetetlenül és végérvényesen meg bomlik.
- A felismert áthidalhatatlan távolság csak egy tragikus végkifejletű átváltozás révén szüntethető meg, de csak olyan módon, hogy szférák közötti távolság a halál eseményében testet öltő távolságra cserélődik
- Tündér Ilona hattyúruháját magára öltve, kilép a metafizikai sérthetlenségből, olyan élőlényé válik, amely véges voltában immár képes a szenvedés megélésére. Szerelme tanúságaként elébe megy Guidobaldo nyilának, halálos sebet kapva immár ő is képes a szenvedésre. Többé nem az emberi és az emberfeletti dimenzió áthidalhatatlan távolsága választja el őket, hanem a halál ténye

Az előadásmód felnőttmesei jellemzői

- A 20. század elején keletkezett szöveg egyik jellegzetes stiláris eljárása az archaizálás, amely az időbeli távolítással a múltba vágyódás romantikus gesztusát idézi. Az ilyen típusú stilizálás elsősorban a művelt olvasónak szól, az ismeretlen régies nyelvtani formák és szóalakok, a szokatlan szórend a gyermek számára csak nehezítenék az olvasást.
- a mesei előadásmód tradicionális elemei – a mesekezdő formulák (Túl az Óperencián, asz Üveghegyen is túl...) hiányoznak, hasonlóan a kiegyenlítő, boldog befejezést sugalló záró formulához (pl. boldogan éltek, míg meg nem haltak...)

További értelmezési lehetőség:

- A történet irodalmi előzményeiben (Gyergyai Albert széphistóriájában, illetve a Tündérszép Ilonáról szóló népmesékben) korántsem ilyen absztrakt módon vetődik fel a két dimenzió viszonyának kérdése. Még Vörösmarty *Csongor és Tündéje* is a konvencionális mesei véget választja, jóllehet az Éj monológja a végesség komor atmoszférájú háttérét vázolja fel a boldog befejezés mögé.
- Míg a tündéri és az emberi világ közötti átjárás lehetősége Tündér Ilona történetének említett variációiban magától értetődő adottság, addig Balázs Béla meséje a két szféra reménytelen idegenségéről szóló parabolaként fogható fel.
- A szöveg zárlatában a hattyú éneke akár a költészet metaforájaként is értelmezhető. Ennek az irodalomértelmezésnek a kontextusában a művészet olyan köztes szféra, amely a fizikai és a metafizikai dimenzió határán elhelyezkedve képes elbeszélni a két dimenzió bonyolult viszonyrendszerét.

MŰÉRTTELMEZŐ SZÖVEGALKOTÁS: ÖSSZEHASONLÍTÓ ÉRTELMEZÉS

Vizsgálja meg a személyesség és a generációhoz vagy társadalmi csoporthoz kötődő kollektív életérzés jelzéseit a versekben! Hogyan értelmezik a művek az egymásra következő nemzedékek viszonyát? Miként láttatja a két költemény a fiatalok életbe lépésének lehetőségét? Összehasonlító elemzésében vegye figyelembe a két mű hasonló és eltérő gondolatait, motívumait, stilisztikai-retorikai megoldásait!

Megoldása 400-800 szó terjedelmű legyen!

<p>József Attila: <i>Fiatal életek indulója</i></p> <p>Apáink mindig robotoltak, Hogy lenne enni kevés kenyérünk, Bús kedvvel, daccal, de dologban voltak, Az isten se törődött velünk.</p> <p>De fölnőttünk már valahára, Kik nem tudjuk, mi az vígan élni, És mostan vashittel, jó bátorsággal Sorsunk akarjuk fölcserélni.</p> <p>Tudjuk, apánkkal gyávák voltunk, Nem volt jogunk se, csak igazságunk. Most nincs, ki megállat* az élet-úton, De, ha akad, nyakára hágunk.</p> <p>Mi vagyunk az Élet fiai, A küzdelemre fölként daliák, Megmozdulunk, hejh, összeroppan akkor Alattunk ez a régi világ!</p> <p>(1922. júl.-aug.)</p> <p>*ki megállat: aki megállít, aki megállíthat</p>	<p>Szabó Lőrinc: <i>Szegénynek lenni s fiatalnak</i></p> <p>Száraz parafa már a nyelvem, minden szép eltorzul szememben, jobb a némának, jobb a vaknak, – mert rettenetes ennyi vággyal szegénynek lenni s fiatalnak.</p> <p>Voltunk vad, hívó, ifju hordák, s felkoncoltak... A vén okosság győzött? isten? vagy csak egy gaz trükk? Rettenetes sors, hogy a harcot, mindig hiába, ujrakezdjük.</p> <p>Rettenetes csak várni mindég, túrni rabságod, örök inség, nem érteni, a hiba hol van, s csodát akarva és teremtvé mindig elterülni a porban.</p> <p>Rettenetes – gonosz kép, tűnj el! – harcolni régi mesterünkkel, vagy tisztelegve nézni, hogy vág arcunkba keze, és amely valaha őt érte, a korbács.</p> <p>Óh, részt kapni minden örömben! – Fulj meg, lélek tüze... De nem, nem,</p>
--	--

	<p>ez csak a düh, a régi átok: tanulnunk kell, testvéreim, ujak, indulók, proletárok!</p> <p>Mert valamit mi nem tudunk még, ezért kell fájni s bukni mindég, ezért sír bennem is a vad dac: hogy rettenetes, rettenetes szegénynek lenni s fiatalnak.</p> <p>(1925)</p>
--	--

Forrás: József Attila *Összes versei*. Osiris, 2005. 51. Szabó Lőrinc *Összes versei I.* Osiris, 2003. 146 – 147.

A Tartalom szempont szerint akkor helyezhető a feladatmegoldás a legmagasabb kategóriába, ha a vizsgázó a feladatban közölt összehasonlítási szempontok mindegyikéről mindkét szöveget illetően érdemi és kifejtett állításokat tesz, azaz

1. feltárja és kifejti a személyesség és a generációhoz vagy társadalmi csoporthoz kötődő kollektív életérzés jelzéseit, valamint
2. értelmezi a fiatalság lehetőségeinek, továbbá az egymásra következő nemzedékek viszonyának megjelenítését, továbbá
3. a feladatban kijelölt elemzési szempontokat (gondolati tartalom, motívumok, stilisztikai-retorikai megoldások) mindkét mű értelmezésében érvényesíti, jelezve a két mű azonos és eltérő vonásait.

Lehetséges tartalmi elemek (címszavakban), a feladat kiírásának szempontjai szerint

József Attila	Szabó Lőrinc
---------------	--------------

A személyesség jelzései és a csoporthoz, generációhoz tartozás

<ul style="list-style-type: none"> - a megnyilatkozásra a kollektív életérzés, a személyesség hiánya a jellemző - a lírai én mindvégig többes szám 1. személyben szólal meg (<i>fölnöttünk, tudjuk, nyakára hágunk, megmozdulunk</i>, kifejezve, hogy egy nemzedék nevében beszél - a fiatal nemzedék életérzését homogénnek, egyöntetűen elszántnak, egy sorsfordító változásra késznek láttatja - főnévi igenevek (<i>enni, élni</i>) is általánosító hatásúak - a lírai én (mint szószóló) feloldódik a fiatalsághoz tartozásban, a generációjával való azonosulásban - a hasonló és hasonlóan megélt gyerekkorból (<i>Apáink; Az isten se törődött velünk.</i>) levezetve a verscímbe megjelölt műfaj – induló – előrevetíti a közösségi érvényű, nemzedéki megszólalást 	<ul style="list-style-type: none"> - a versindítás személyessége (1. vsz.) visszavonja a verscím keltette várakozást, a megszólalás nemzedéki érvényét - egyéni léthelyzetből, egyes szám első személyben indítja a gondolatmenetet, majd többes szám 1. személyben a fiatalság életérzésévé tágítja - a versindítás mélyen személyes vallomás („<i>Száraz parafa már a nyelvem, / minden szép eltorzul szememben</i>”) - a többes szám első személyű igék és az általánosító főnévi igenevek (<i>voltunk, újrakezdjük, tanulnunk, tudunk; lenni, várni, eltűnni, fájni</i>) a személyes létérzést generációs életérzéssé tágítja (A „<i>harcolni régi mesterünkkel</i>” sor feltehetően Babitsra és személyes kapcsolatuk megromlására utal)
--	--

Mindkét költemény kapcsolódik az ifjúsághoz társított kultúrtörténeti hagyományhoz: a jövő, az élet megélésének teljessége, a múlt konvencióinak elvetése, szembenállás az apákkal, mesterekkel, igény a többletjogokra, a harc, a dac, a küzdelem vállalása

A fiatalság lehetőségeinek, továbbá az egymásra következő nemzedékek viszonyának megjelenítése

<ul style="list-style-type: none"> - a lírai én gondolati szinten a generációk folytonosságának elvét mondja föl, egy új élet, életmód, éleltev reményében - jelzi, hogy a sorsalakítás csak az „<i>Élet fiai</i>”-nak, a fiataloknak a kiváltsága - a fiatalok eszményített generációként („<i>fölkent daliák</i>”) jogosultak e kiváltságra - az eszményítést a szentségre is utaló fölkent jelző is erősíti 	<ul style="list-style-type: none"> - egy nemzedék állapotrajzát adja, mely a nemzedékek folytonosságában a kitörés lehetetlenségét mutatja föl - a fiatalságot rendezetlen őserőként jelenti meg (<i>vad, hívő; ifju hordák</i>) - a vers megszólítottjai testvérei (nem vérségi kapcsolat, hanem lelki rokonság alapján) proletárok (szegény emberek) - feltűnik a fiatalok és az idősebb generáció szembenállása is: a „<i>vén okosság</i>” felkoncolta az ifjú hordákat, bár a <i>horda</i> szó jelentése hordozza a barbárságot, a kulturálatlanságot, a nyers, vad tömeget is - a címben felvetett állapotrajz előre vetíti a gondolatmenet körköröségét, az élet paradoxonából – „szegénynek lenni s fiatalnak” – való kilépés lehetetlenségét
<p>a szegénység mind a két műben meghatározó motívum, közös és eltérő jelentéstartalommal</p>	
<ul style="list-style-type: none"> - a vers felütésében a szegénység értelmezése szociális-gazdasági jellegű, a későbbi strófákban a világból, az élet teljesebb megéléséből való kizártság érzését jelenti 	<ul style="list-style-type: none"> - a szegénység testet-lelket tönkretévő romboló léthelyzetnek minősül - az egyedfejlődési szakaszok évszázados konvencióit mondaná fel, számon kérve az ifjúság megéléséhez kapcsolódó lehetőségek hiányát - a sorsformálás kulcsa a nagyobb tudatosság lehet, „<i>tanulnunk kell, testvéreim</i>”, de kikeveredni a nehéz léthelyzetből sokkal inkább múlik a külső körülményeken, mint az egyéneken

Műfaj, retorikai, stilisztikai jellemzők

<ul style="list-style-type: none"> - a verscím megjelöli a műfajt, a dal műfajának egy változatát, az indulót -a műfajnak megfelelően jellemző az indulatszóval („<i>hejh</i>”) is fokozott erőteljes hangnem - az induló mint műfaj előre vetíti a gondolatmenet célirányosságát, a nemzedéki ellentétek meghaladásának lehetőségét, történelem menetéből (is) következő sors fölcserélhetőségét 	<ul style="list-style-type: none"> - a mű nem dalszerű - néhány verssor hasonlít a népköltészet ráolvasásaira, („<i>gonosz kép; tűnj el</i>” „<i>fülj meg, lélek tüze</i>”) egy verssor pedig a fohászra: „<i>Óh, részt kapni minden örömben!</i>”
--	--

a két költemény egymáshoz közeli évszáma, illetve az életművek az avantgárd első hullámát közvetítik (de nem köthető kifejezett irányzathoz, még kötött a versbeszéd) mindkét költemény sajátja az érzelmi túlfűtöttség, a beszédmód változatossága (kérdő, kijelentő mondatok)	
- a bizonyosság tudatában tett kijelentések szervezik a költeményt - a sodró lendületű 'induló' kevésbé tűri az áthajló gondolatokat	- belső vívódását és bizonytalanságát az elhallgatások, a közbevetett kérdések, felkiáltások, áthajlások jelzik (az ötödik versszak kivételével minden versszakban van egy-egy enjambement)
- a <i>vashit</i> metafora, a <i>jó bátorság</i> szokatlan jelzős szerkezet, az <i>Élet fiai</i> (ismert, sematikus) szimbólum a fiatalokhoz kapcsolódó fogalomkört erősíti	- kulcsszó a műben kiemelt szöveghelyeken (strófakezdő szóként) többször ismétlődő, az élethelyzetet minősítő 'rettenetes' jelző

További lehetséges összehasonlítási szempont:

Ritmika, verselés

- József Attila: a műfajból, gondolatmenetből következő érzelmi túlfűtöttséget tükrözik az egyes strófákban különböző hosszúságú jambikus sorok
- Szabó Lőrinc: az időmértéket az ütemhangsúllyal vegyítő sorok

MELLÉKLET

A szövegalkotási, a nyelvhasználati, nyelvhelyességi hibák jelölése

A szaktanár az előforduló hibákat piros tollal javítja. Ceruzás bejegyzések, jelek a dolgozatokban nem hagyhatók.

- tartalmi hiba: _____
- szerkesztési hiba: - - - - -
- szórend, mondatrend: a helyes sorrendet függőleges vonalakkal és a szavak fölé írt számozással jelöljük. A bekezdések sorrendjét a margón számozással jelöljük.
- logikai hiba, ugrás a tagmondatok, mondatok vagy bekezdések (a szöveg nagyobb egységei) között: →, ←, ↑, ↓
- logikai vagy nyelvi ellentmondás: ↔
- nyelvhasználati, nyelvhelyességi és stílushibák jelölése hullámos vonallal történik:

~~~~~

Az egymást követő mondatokban folyamatosan jelentkező, ismétlődő hibák esetében a hullámos vonalat a margón, függőlegesen kell kitenni.

- hiányzó bekezdés jele: fordított Z betű
- fölösleges bekezdés (álbekezdés) jele: áthúzott fordított Z betű
- szövegbeli hiány jele: √
- a feladatkiírás szempontjából releváns tartalmi elem jelölése: ✓

A helyesírási hibák jelölési formái

- súlyos hiba: 2 vagy 3 vonalas aláhúzás (az aláhúzás fejezze ki a hiba pontértékét)
- enyhe (egyéb) hiba: 1 vonalas aláhúzás
- egybeírás jele: függőleges vonás alul-fölül domború félkörrel: ⊕
- különírás jele: függőleges vonás alul-fölül homorú félkörrel: ⊖
- A helyesírási hibák jelölése tájékoztasson a hibák minősítéséről is. A könnyebb összeszámolás végett a hibapont a hibával egy sorban a margón jelölhető.

A helyesírási hibák értelmezése és minősítése

- A helyesírás értékelése az érettségi írásbeli vizsgán 2017 májusától A magyar helyesírás szabályainak 12. kiadása alapján történik.
- Ismétlődő hibákra csak az első előfordulás alkalmával adható hibapont. Csak az ugyanabban a szóban előforduló megegyező hiba számít ismétlődő hibának. Ugyanazon toldalékok hibás írása különböző szavakban nem ismétlődő hiba. (A központozási hibák minősítését l. alább.)
- A közkeletű szó fogalma bizonyos fokig környezet- és műveltségfüggő. Megítélésében meghatározóak a középiskolai tanulmányok, ugyanakkor a vizsgatárgy szakszókincse közkeletűnek tekintendő (pl. metafora, motívum, szimbólum, avantgárd, ars poetica).
- A nyelvhelyességi hiba nem helyesírási hiba (pl. *-ban/-ben* és *-ba/-be* határozóragok keverése).
- Az idézetekben elkövetett helyesírási hibákat a javító tanár ugyanúgy súlyos és egyéb hibák közé sorolja, ha a vizsgázónak volt lehetősége az idézet szövegének ellenőrzésére. Ha a vizsgázó emlékezetből idéz, és esetleg téved, hibáit az enyhe hibák közé kell sorolni. A költői-írói helyesírás átvétele a tanuló saját szövegében nem hiba, ha az idézet szó szerinti és idézőjellel jelölt. Amennyiben az idézet jelöletlen és/vagy

tartalmi idézet, akkor az előforduló hibákra a hibának megfelelő hibapontszámot kell adni.

- A helyesírási hibákat a szövegértési és a szövegalkotási feladatokban együttesen kell figyelembe venni.
- A vizsgadolgozat a helyesírás és az íráskép szempontjából nem értékelhető, azaz 0 pont, ha:
  - az érvelés vagy gyakorlati szövegalkotási feladatot a vizsgázó nem oldotta meg, vagy a megoldása terjedelme kevesebb, mint 12 szó
ÉS
  - a műértelmező szövegalkotási feladatot nem oldotta meg, vagy a megoldása terjedelme kevesebb, mint 40 szó
ÉS
  - a javító tanár úgy ítéli meg, hogy a szövegértési feladatsorban a vizsgázói megoldások terjedelme összességében nem teszi lehetővé a helyesírás és az íráskép értékelését.
- Ha a vizsgázó a megírt szövegalkotási feladatban a kidolgozási idő alatt javítani akar, akkor a javítás szabályos módja: a dolgozatíró a javítani kívánt szót / szavakat áthúzza, a helyesnek vélt szót / szavakat pedig újra leírja.
- Az ékezethasználat pongyolának minősül, ha az egyezményes ékezetek helyett a vizsgázó egyéni jeleket használ. Az egyéni írássajátosságok nem mentesítik a vizsgázót a hosszú és a rövid magánhangzók megkülönböztetésének kötelezettsége alól.

A helyesírási típushibák pontozása

Megjegyzés: Az alábbiakban a súlyos hibáknak két típusát különböztetjük meg: az egyik 3 hibapontot, a másik 2 hibapontot ér.

Súlyos hiba (3 hibapont)

- mássalhangzók időtartamának hibás jelölése közhasználatú szavakban, (pl. *hallás, kommunikáció, reggel*)
- mássalhangzók kapcsolódásának hibás jelölése (teljes és részleges hasonulás, összeolvadás, rövidülés, nyúlás, kiesés (pl. *Ivett-tel, százszor, színpad, mondja, hallgat, egyes, gondtalan*)
- kis- és nagy kezdőbetű tévesztése közhasználatú tulajdonnevek (pl. *Magyar Tudományos Akadémia, Természet Világa*), melléknevek és egyelemű tulajdonnévből képzett melléknevek (pl. *francia, balatoni, vendéglátóipari, adys*) esetében
- igekötős igék hibás egybe-, illetve különírása (pl. *lemegy, megy le, le fog menni, el tudja fogadni*)
- a *ly – j* tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban, az *ly – j* hiánya vagy kiejtés szerinti jelölése
- felszólító módú igealakok hibái

Súlyos hiba (2 hibapont)

- tagadószó egybeírása az igével, tagadott szóval, tagadott kifejezéssel
- magánhangzók időtartamának tévesztése közhasználatú szavakban és toldalékokban (pl. *árbóc, búra, metafora, dicsér, kíváncsi, turista*); az *a-á* és *e-é* hangok felcserélése nem időtartamhiba, csak enyhe hiba)
- közhasználatú szavak elválasztása
- mondatkezdő nagybetű tévesztése

Enyhe (egyéb) hiba (1 hibapont)

- közhasználatú szavak/összetett szavak különírása, illetve szókapcsolatok egybeírása (pl. *csoda szép, nagy méretű, véghez visz; nyitvatartás (üzemidő), magyarszakkör, szabadvers, vendéglátóipari*)
- nem közhasználatú szavak súlyos hibái
- köznevek kezdőbetűjének tévesztése (pl. világháború)
- kezdőbetű tévesztése több elemből álló tulajdonnévből képzett melléknév esetében (pl. *New York-i, budapest – bécsi, Csokonai Vitéz Mihály-os*)
- betűtévesztés vagy felcserélés, betűkihagyás, szótagkihagyás
- a központoszási hibák kivételével minden más, a súlyos hibák között nem felsorolt hiba

Központoszási hiba (összesen maximum 4 hibapont)

A központoszási hibák típusai:

- mondatzáró írásjelek
- tagmondatok közötti írásjelek (ide soroljuk a közbeékelés jelölését is)
- mondatrészek közötti írásjelek hiánya vagy téves jelölése
- egyéb írásjelek hiánya vagy téves jelölése (pl. a címek, a megszólítás, az idézés írásjelei, sorszámnevek, dátumok írása, szavak és szórészek közötti írásjelek elmaradása, írásjel indokolatlan átvitele új sorba, valamint minden olyan írásjel-használati hiba, ami az 1-3. típusba nem tartozik)

5, bármely típusú központoszási hiba után 1 helyesírási hibapont jár. Központoszási hibákra 4 hibapontnál több nem adható.

A helyesírási vizsgapont kiszámítása

A helyesírási hibapontok átszámítása vizsgaponttá úgy történik, hogy a javító tanár összegzi a súlyos, az enyhe és a központoszási hibák hibapontjait, majd a következő táblázat szerint átváltja vizsgapontokra:

Hibaponthatár	Vizsgapont
0-2	8
3-4	7
5-6	6
7-8	5
9-10	4
11-12	3
13-14	2
15-16	1
17 –	0

Az íráskép értékelése

Adható összesen 2 pont a rendezettség, az olvashatóság és a kulturált forma (javítások, ékezethasználát kulturáltsága) alapján. A pongyola ékezethasználát hibái (az ékezetek egyéni vagy nehezen azonosítható módon jelölése) és a magánhangzók időtartamhibái nem moshatók egybe.

Teljesítményszintek:

- A dolgozat írásképe **0 pont**, ha az íráskép alig olvasható vagy a terjedelem nagy részében rendezetlen, vagy sok és kulturálatlan javítás van a szövegben, vagy a dolgozatíró az ékezetek szabályos jelölésére nem fordít figyelmet. A felsorolt hibatípusok közül egyetlen hibatípus megléte is 0 pontot eredményez, ha nagyszámú hiba fordul elő.
- **1 pont adható**, ha a dolgozat írásképe alapvetően rendezett, zömében jól olvasható, s a külső forma hibáinak száma (javítások, ékezethasználata rendezettsége) néhány hibánál nem több.
- **2 pont adható**, ha a dolgozat írásképe rendezett, végig jól olvasható, javításai szabályosak, és ékezethasználata követi a szabályos hangjelölést.